

EN REN KRITIK?

Per Aage Brandt

Dette er ikke en artikel i sædvanlig forstand, men et kritisk gennemløb af en kritisk tekst, hentet fra Georges Poulet/Jean Ricardou: *Les Chemins actuels de la critique*, Plon 1967, - en samling skrifter hidrørende fra et kollokvium i Cerisy-la-Salle, efteråret 1966; den udkommer snart som billigbog. Der er tale om Gérard Genette: Raisons de la critique pure, bogens tiende kapitel.

Denne "læsning" er redigeret i to tempi, ét nærmest refererende og ét tilknyttet kritisk (*kursiv skrift*). Forhåbentlig kan den forstås også uden kendskab til Genette-artiklen; kommentaren er her, om ikke væsentlig, dog selvgyltig.

1. "Den rene kritiks fornuftsgrunde" er tydeligt nok en omvending af titlen på Kants Kritik der reinen Vernunft.

Omvendingen er signifikant; hvor den tyske tænker knyttes til det store skred i den vestlige tanke fra "klassik" til "romantik", opløsningen af klassikens kontinuerede kosmos hvilende i en u - dvs. overpersonlig "raison", tilblivelsen af den Subjekt-Objekt-polariserende tænkning, der siden har domineret, vender Genette her kritik til fornuft og antyder med "ren" måske en ny i-sig-selv-hvilende tænkning. (1).

2. Siden kritik er tale om tale - (karakteristisk nok taler Genette i det følgende om en tekst, som selv er kritik, der angår en tekst, som er kritik af en kritisk tekst) - peges der "hengivent polemisk" på den store franske kritiker Albert Thibaudet (2), generøs men præcis, på én gang videnskabeligt konkret og smidigt subjektiv, der sammen med sin umiddelbare modsætning, den indfølelse Charles Du Bos (3) markerede en front mod en Julien Benda's strenge anti-intuitionisme.

Modsætningen mellem Du Bos og Benda synes en oplagt strid mellem en erklæret Subjektivisme og en "rationalistisk-intellektuel" Objektivisme. Forholdet mellem Thibaudet og Benda er mere komplekst, en modsætning mellem en litteraturtænkning, der gennemløber begge registre i en Bergsoniansk værenstotalitet: *i n d r e* varighed / *y d r e* tid og rum, altså en integreret, både ydre-videnskabelig og indre-impressionistisk kritik; og på den anden side en militant anti-bergsonisme, nedgørende enhver tale om "indre" sager. Man aner en pointe: Thibaudet var inden for den Kantianske værenskonception, hvad den ny kritik kan blive i et nyt perspektiv.

3. Thibaudet skriver i Genette's citat, at han af Gabriel Marcel (4) er blevet karakteriseret som - i modsætning til Du Bos - alt for optaget af klassifikation, for lidt opmærksom på det enestående-individuelle aspekt af litteraturen. Thibaudet svarer, at litteraturens inderlighed ikke er ham fremmed - værket i dets Forskellighed - , men at der nødvendigvis også gives et ydre aspekt, værket som klasse medlem: Lighed.

*At beskrive værket som indre størrelse er for Thibaudet at tale om dets (kvalitative) Forskellighed, at beskrive det som ydre er at tale om (kvantitativ) Lighed. Man kan spørge sig, hvordan det kan gå til, at klassifikationen således opfattes som hørende til i "tingenes", "verdens" område. Men ord som fornuft, rationalitet, intellekt har i vor nærmeste fortid en stærkt ændret betydning, i forhold til den, de havde, da de i 17.-18. årh. var centrale og bærende begreber. Man kan tænke sig, at de senere nemlig blev trukket mod Objektspolen og da fik deres klang af "hvad der er praktisk at tænke". Når vi sommetider bruger udtrykket *e t i k e t t e r* om klassifikationer, gør vi denne art nominalisme helt udtrykkelig.*

4. Genette citerer nu Thibaudets citat af en sætning

Af Jules Lemaitre om Ferdinand Brunetiére, "den videnskabelige mystiker" (LeSage): Brunetiére kan ikke have noget enkeltværk for sig uden straks at tænke på alle andre værker i verden; alt klassificerer han, og én gang for alle. - J. L. Borges har også mærket sig sætningen - .

Lemaitre er som impressionist-kritiker klassifikationens fjende. Læg mærke til, at Borges ganske givet har reageret af helt andre grunde, sikkert i begejstring. (5). Det er ikke tilfældigt, at Borges er blevet genstand for så intens opmærksomhed fra den ny kritiks side (6). Thibaudet citerer antagelig klassifikationsanklagen i sympati for Brunetiére, og Genette gør det i underfundig velvilje med Thibaudet.

5. Thibaudet ordner dog ikke tingene én gang for alle. Ligesom Paul Valéry - der hævdede åndens autonomi og erkendelsens umulighed - giver sin M. Teste valgsproget *t r a n s i i t c l a s s i f i c a n d o*: han gik og ordnede / han ordnede og gik, og Roland Barthes har foreslået samme karakteristik om Quintilian, mener Genette, at Thibaudet nok ordnede, men netop også gik, gik videre.

Henvisningen til den rabiát indelige Valéry er i denne henseende måske mindre egnet end henvisningen til Quintilian, for hvem grammatikerens (kritikerens) opgave er at gøre rede for "den værdi, den rigtige opbygning og det passende stof har, hvad der passer til hver enkelt person, hvad der skal roses i indholdet og hvad i udtrykket, hvor fylde kan anbefales og hvor mådehold" (7); Quintilian ordner og vurderer, d.v.s. ser ligheder og også forskel.

6. Thibaudet skriver videre, at det gælder or at tænke (ordne) i "verdener"; genrerne er ikke som i klassiken evige størrelser eller som i 19. årh. blot resultat af forfattermenneskenes tilfældige samkvem. Da Valéry skrev sin Leonardo (8), tænkte han i ver-

dener: det var ikke den biografiske Leonardo, men Leonardo som "verden", som idé, der var hans emne. Et sådant synspunkt anbefales "vore unge filosofiske kritikere". (9)

Thibaudets genre- og "verdens"-begreb må have taget sig ejendommeligt ud, da dette blev skrevet, lige så gådefuldt som Valéry's: "En réalité, j'ai nommé h o m m e e t L é o n a r d c e q u i m ' a p p a r a i s s a i t a l o r s c o m m e l e p o u r v o i r d e l ' e s p r i t". (10).

7. Thibaudet-citatet fortsætter: Hugo's Shakespeare (1864) er bygget på samme princip, men mindre udtrykkeligt, og Valéry's ven Mallarmé viede sit liv til samme *r e n e* poesi, poesiens essens. Således gives der også en *r e n k r i t i k*, der hverken taler om mennesker eller om værker. Geniet, Genren, Bogen er tre sådanne essenser, organisationsprincipper. Shakespeare, Leonardo er værker, der væsentligst organiseres af Geniets upersonlige begreb. Genren som essens er overordnet den første. Brunetiére var darwinist og opfattede genrerne som en art håndgribelige levende væsener, men han indså i hvert fald, at genreteorien er kritikens store problem. For den Bergson-skolede Thibaudet lader genrernes "liv" sig let oversætte som deres "élan vital", men deres udvikling lader sig ikke uden videre udlede af en så håndgribeligt anskuet "évolution naturelle". Bogen, bogens idé, er det tredie og endnu overordnede princip. Litteraturen er ikke blot bygget af sprog, i samme grad som tale, sang (der måske heller ikke er det); den er skrevet, læst, og bogens litteraritet er netop dens villen-være-Bog.

Man bemærker, at "poesiens essens", poesien "reduceret til essenser" er fænomenologisk teknisk tale: reduktionen er en "sætten i parentes", en seen bort fra visse træk ved et emne, hvorved emnet med hensyn til de resterende træk for så vidt er mere "essentielt" (Processen må tænkes at finde sted såvel vilkårligt som uvilkårligt). (11). Jeg tvivler nu om

en bevidst fænomenologi hos Hugo. På den anden side vil det kunne hævdes om enhver, at han er fænomenolog *m a l g r é s o i*.

Der synes at være tale om en tydeligt "stratifierende" litteraturbetragtning. Den lader sig måske omskrive: sproget forholder sig til Bogen, og Bogen til Genren, og Genren til Geniet, som substans til form. Betonningen af Bogens essens foregriber endvidere den af Barthes lancerede "écriture", Skriften, som bliver stadig mere central. Hos Jacques Derrida afløser den ligefrem Sproget som litteraturens basis. (12).

Thibaudet's overraskende "idealisme" lader sig muligvis forstå således i sammenhæng med hans Bergson-tænkning (13), - at disse ideer eller essenser, for så vidt de opleves som ikke-rumlige, udelelige størrelser (NB jvf. "emner" (14)), tilhører *l a d u r é e*, som netop ikke er et enkelt menneskes lukkede subjektivitet, men noget umiddelbart givet i hele den menneskelige erfaring, en *u p e r s o n l i g s u b j e k t i v i t e t*. Bergson's opfattelse lader sig måske sammenholde med fænomenologiens (en bestemt fænomenologi's): hvor der her er tale om et ubrudt kontinuum af emner, hvor alle og derfor ingen er væsensforskellige, lægger Bergson blot et skel gennem emnemassen, så at "ting" og "essenser" (images) bliver mere forskellige, absolut forskellige. Men de enkelte iagttagelser synes at kunne være de samme uanset skellet.

8. Man skulle da med Thibaudet kunne tale om en aktuel *r e n k r i t i k*, lige så ren som essenserne, fri for såvel verden som det i sin håndgribelighed verden tilhørende menneske. Netop således tænker Valéry sig en litteraturens Åndshistorie. Men for Thibaudet er Ånd måske en noget smidigere størrelse, et spørgsmål om at gå frem efter forskelle snarere end, som i den objektive verden, efter ligheder. På denne måde fremstår den kontinuitet, der får ham til at tænke sig selv som geograf i Litteraturrepublikken (Åndernes Rige).

Hvis massen af litterære fænomener virkelig hos Genette, der jo netop har fremhævet Thibaudet's spændvidde, opfattes som kontinuert, og ethvert af dem altså på en eller anden måde er forbundet med (bemsittet af) "verden", er det vanskeligt at se, hvordan kritikken i denne forstand skulle kunne være *r e n*. Men metaforen er naturligvis suggestiv.

Vigtig er henvisningen til Valéry's åndshistorie; den knytter en forbindelse til tysk tradition og til aktuelle udløbere af en *Geistesgeschichte* (15).

9. Thibaudet kunne således allerede forestille sig Litteraturen som essens. Ganske vist slipper han hverken forfatterne eller værkerne, men han bruger dem nærmest eksempelvis, han danner "paradigmer" af dem og opretter herved overordnede kategorier. Analogt kunne man betragte Thibaudet selv, Thibaudet som *i d é*. Genette vælger at betragte hans tre essenser, Geniet, Genren, Bogen, som ideale størrelse, i sig selv, uden hensyn til nogen bestemt manifestation.

Geni lyder jo ikke umiddelbart som en tilforladelig (brugbar) kategori. Thibaudet siger, at geni(alitet) på én gang er individualitetens højeste grad og dens opløsning; Valéry, at forfatteren *i k k e e r n o g e n i v i r k e l i g h e d e n*. Blanchot, at sproget tilintetgør den talendes subjekt(præg), at den virkelige "écrivain" tilhører et retningsløst sprog, hvis subjektsløshed f. eks. hos Kafka viser sig som en stadig trediepersonalitet (- K -), hos Proust omvendt ved indførelsen af et "jeg-løst jeg" (16).

Antager man, at Geni således er det reelle, positivt tilnærmelige menneskes forsvinden i litteraturen, synes kategorien da at svare til et eller andet faktisk, som også eliminerer problemet om beskrivelsens forhold til denne forsvundne menneske-sandhed, om beskrivelsens ob/subjektivitet: der er kun én læse-handling, skribentens og kritikerens fælles sprog-arbejde.

Genrerne vil Genette hellere kalde strukturer; men selv da glider deres begreb ikke uden videre ind i aktuell litteraturtænkning, måske særligt fordi formløsheden, genreløsheden jo synes et væsentligt træk ved nyere, "eksperimenterende" litteratur. Men ophævelsen af indre grænser i litteraturen har netop deres interesse ved at afsløre indre centre: Mallarmé skrev på en bevidst koncentration om en egentlig betydning af "digt". Her får Boileau og desto mere Aristoteles en ny relevans, ikke som lovgivere for evigheden, men som den kommende kritiks forløbere i beskrivelsen af nogle meget vanskeligt tilgængelige, men også meget væsentlige størrelser. (17).

Benveniste gør opmærksom på den lingvistiske forskel mellem skrevet og talt sprog; Roman Jakobson taler om litteraturens "Litteraritet" som emne for lingvistikken. Genette skimter da muligheden af en ny, lingvistisk Retorik, talelære/skrivelære. Retorikken angår såvel "Geni", "Genre", som vor tredje essens, "Bogen".

Bogen er Sprog, men kun ved at være Skrift. Skriftens tekstlighed, sammenvævningen af tid (forløb) og rum (system), spatieringen, knytter den på én gang til verdens "tekst" - som den "transponerer" - og til selve sprogets struktur, måske mere direkte og oprindeligt end talen, der er usynlig, tidslig. Derrida's grammatologi, skriftlære, synes på dette punkt at forlænge Blanchot's litteratursyn funderet på "skriftrummet" (18), og i større perspektiv Saussure's stadige pegning på skriften som sprogets, sprogtegnets "håndgribelige form" (19).

Derrida, Blanchot og Saussure er ikke uenige om, at skriften er et tegnsystem, hvis indholdsside er sproget, og at skriften i denne henseende er sekundær. Men netop som tegnsystemer er de fundamentalt ligestillede, og beskriveren må dels holde sig begges autonomi for øje, dels gøre sig klart, at deres relevans ikke nødvendigvis er den samme, hvor

de manifesterer sig sammen. Hvor Saussure fra sprogets synspunkt må advare mod skriften, er Derrida omvendt på vagt over for sproget: litteraturen som Tekst er skriftens eget domæne; litteraturen som Bog er en uren størrelse, en skriftens forening med sproget på bekostning af dens virkelige litteraritet; Bogen binder skriften til en helhed, giver den et indhold, som er helhed (den der fremstår ved "tolkningen"), og det er denne obligatoriske ejendommelighed ved sproget, som skriften ikke deler; skriften er først og fremmest nærværende, håndgribelig, som tingenes konturer - i den ideogrammatisk fase er den i bogstavelig forstand tingenes konturer - og viser ikke hen til alt (20). Bogen er for Derrida et overstået stadium, knyttet til en overstået tænke måde, for hvilken verden lader sig opfatte som eksisterende totalitet. Skriften og Teksten peger på et alternativ, hvorefter der ikke er nogen total verden, kun nærvær, og i dette nærvær konturer, s p o r (traces) af nærvær (21). For Blanchot synes Bogen som sådan stadig uproblematisk, den er tekst uden videre, og Genette, der ikke går videre end Blanchot, tager da ikke selv fuldt ud det skridt, han lader Derrida antyde.

10. Det væsentlige er da ikke relationen forfatter-værk, (der lige som sproget binder helhed til helhed), mener Philippe Sollers i Genette's citat, men spørgsmålet om selve dét at læse, dét at skrive, (lige som skriften er "a-total", "intransitiv", foreliggende, men ikke t i l h ø r e n d e nogen). Dette upersonlige skriftrum er både kritikens - der taler gennem andre, jvf. ovenfor 2. - og den skrivende/læsende forfatters - der som læser af sin skrift bliver "en anden", som da noterer sin læsning, i en stadig tilbagekobling og "alienation".

Philippe Sollers er lige som Blanchot optaget af Mallarmé og Un coup de dés (22). Dette digt med dets grafisk markerede sideløb, dets ene hierarkisk disseminerede sætning, denne tekstrumligt udfoldede terningverden, er unægtelig ved sin tingsagtighed (navneagtighed) et suggererende eksempel.

11. Skriften, genren, geniet, tre essenser og emner for den rene kritik. Spørgsmålet er nu, hvor de eksplicit kan høre hjemme i vort litteraturbegreb. Det er tre aprioriske kategorier, men ikke de eneste. Det er rammer, grundkategorier, inden for hvilke andre "partikulære essenser" eller former kan tænkes. Genette foreslår dette formbegreb opfattet gennem den glossematiske stratifikation (23). Hjelm-slev ser jo ikke distinktionen "formindhold" som fundamental, men indfører "form - substans" og "udtryk - indhold", hvis kombination giver de fire s t r a t a , således at "sprogsystemet" er "udtryksformens" og "indholdsformens" gensidige artikulation. "Form" er her i sig selv enten indhold eller udtryk (som også er en art indhold); der gives ingen "tom form". De litterære essenser kunne da ses som overordnede former, for hvilke sproget blev substans, og hver litterær form ville være en tosidig figur, på én gang indhold og udtryk, "sprog" og "eksistens". Kritikerens opgave ville være at se disse "temaer" i deres sammenhæng: en s t i l .

Det kan kun undre, at den Hjelm-slevske lingvistik skulle behøve introduktion, og at "udtryk - indhold" stadig lader sig dreje til "sprog" - "eksistens", - der snarere svarer til den netop ikke relevante "form - indhold". Mon den ny forståelse af kritikerens status tolkes derhen, at han kan foretrække at s k r i - v e fremfor at l æ s e ? Det forekommer mig videre påfaldende, efter den omhyggelige - og vigtige - skelnen mellem Sprog og Skrift, at Genette på dette afgørende punkt alligevel udelukkende bygger på sproget. Hvis skriften som spor i verden virkelig er autonom, er dens essenser ikke udelukkende sproglige. Sproget fanger, binder til den obligatoriske dobbelte helhed, den begrænsede (udtrykket) og den (kun i en vis forstand) ubegrænsede (indholdet). Men kritiken idag kan ikke lade sig omsnøre af sprogets "eksistens"-perspektiv. Digtets ydre konturer, dets grafik, historie osv. er i samme grad som dets sprog gyldige manifestationer af det som tekst, digt, geni

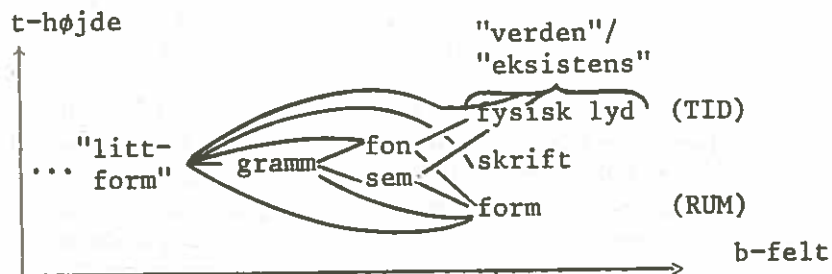
eller hvad man vil, dvs. som konkret nedfældet form adlydende visse "spilleregler". Men et givet c o n - c r e t u m lader sig læse i ubegrænset mange retninger, og disse retninger konstituerer netop tekst-rummet, i hvilken sprogets "indhold" - helheden af, hvad man kan tale om, men ikke af, hvad man kan sige, eller skrive, - kun er en lille del.

Dette tekstrum lader sig - sikkert af principielle grunde - kun vanskeligt beskrive; måske lader det sig i hvert fald betegne (det er undertiden lettere at tegne end at skrive). Tilsyneladende lader det sig gøre at lægge en art fænomenologiske akser igennem det og således oprette en elementær topologi, og et grafisk concretum, man kan pege på.

- I Anlægger vi synspunktet t r i n h ø j d e (24) kan vi med hensyn til sproget skille sådanne størrelser som "fysisk lyd" (trin-højt), "dagliglivets sprogudøvelse" (alias Skriften) (mindre trindhøjt) og "form", der knytter sig til den lydige, semantiske, gram-matiske oplevelse som til enhver anden, (trinlavt).
- II Anlægger vi synspunktet b e t i n g e l - s e s f e l t (25), og siger vi altså, at emner af samme trindhøjde kan have et videre eller snævrere betingelsesfelt, svarende til deres "abstrakthedsgrad", kan vi skelne mellem den "vidt betingede" "Skrift", den oplevede "fonematiske" og "semantiske" form - snævrere betingelsesfelt, idet der på forskellig måde "abstraheres" fra de i I skelnede vidt betingede emner - , og endelig "gramma-tisk" form, en yderligere "abstraktion" - så vidt jeg kan se, d e n yderste rent sproglige.

Således opnår vi - med hensyn til to virkårligt valgte dimensioner blandt ubegrænset mange - en grafisk

håndgribelige topologi (26). De forbindende linier angiver, at de betingende momenter for emnet til venstre findes blandt de betingende momenter for emnet til højre:

Mod højre optræder de emner, vi romantisk-traditionelt kalder objektive (håndgribelige), mod venstre bliver de i stigende grad såkaldt subjektive; havde rummet nogen afslutning mod venstre, måtte det blive emner, der betingelsesløst er til stede, altid, såsom emnet "emne". Dette ville antagelig være "den rene bevidsthed", helt løst fra håndgribeligheden og derfor helt TOM - jvf. Sartres kendte bevidsthedsbegreb og også Merleau-Ponty's tale om bevidsthed som en pludselig "hulhed" (27). Men disse tænkte yderligheder er ikke vigtigere end vilkårligt andre områder i topologien (28). Man må tænke sig hele historien - essenser af alle grader og trin-højder - principielt nærværende i hvert øjeblik, manifesteret i hvert øjeblik ting. De "antropiske ting", tegnene og først og fremmest sproget og Skriften, spiller en særlig rolle for os som vilkårligt instituerede manifestationer af genkendelige "ikke-ting": b e t y d n i n g e r.

Det ovenstående er naturligtvis som synspunkt helt arbitrært. Dets brugbarhed kunne bestå deri, at en så rummelig fænomenologi i praksis medfører en måske mere afspændt holdning i vor aktuelle meta-problematik: "videnskabelighed" (f. eks. i beskrivende omgang med litteratur) transponeres som en tendens til at lægge vægt på størrelser, der krytter sig meget nært

til concreta, topologiens højreside; "fritsvævende tungtale" af alle grader vover sig længere mod venstre. Thibaudets tre essenser, og muligvis alle de emner, vi vil anse for relevante i en "rent litterær" litteraturbeskrivelse, ligger til venstre for "grammatikken".

12. Genette giver endelig som eksempler et par hentydninger til hans egne kritiske erfaringer: barokkens s t i l, forstået som på én gang "vision du monde" og retorik, er en "vertige de la symétrie", både i sprog og "eksistens" (29); Proust's "palimpsest", hans ejendommeligt metafysiske dobbeltskrift, er et dominerende træk af samme art.

Genette tænker sig stadig de kritiske essenser som tosidige, efter en glossematisk stratifikation, som om sproget var uendeligt i sin autonomi (og ikke i kraft af teksten). Så vidt jeg kan se, giver han da hverken "Tekst" eller "Tegn" deres fulde betydning. Litteraturens tekster er ikke blot sproglige, og de tegn, den skaber - den betydning, den instituerer -, er ikke blot en formning af én håndgribelighed gennem en anden, men er "dybest" set en formning af én og samme, den s k r e v n e og udøvede håndgribelighed.

13. Diderot, Baudelaire, Proust skabte litteratur og skrev blændende kritik. Borges, Blanchot skaber litteratur, som er blændende kritik. Den rene kritik kan måske skabe kritik, som er blændende litteratur: i vort fælles tekst-rum gælder ejendomsretten ikke, der gives kun indirekte tale.

Per Aage Brandt

NOTER.

- (1). Se Michel Foucault: Les mots et les choses, Le Seuil 1966.
- (2). Albert Thibaudet (1874 - 1936):
Trente ans de vie française I-II-III:
Les idées de Charles Maurras,
La vie de Maurice Barrés,
Le bergsonisme I-II
Gustave Flaubert, Paris 1922.
Paul Valéry, Paris 1923
Intérieurs. Baudelaire, Fromentin, Amiel;
Paris 1924.
Le liseurs de romans, Paris 1925.
La poésie de St. Mallarmé, Paris 1926.
La république des professeurs, Paris 1927.
Amiel ou la part du rêve, Paris 1929.
Mistral ou La république du soleil, Paris 1930.
La physiologie de la critique, (7. éd. 1930).
Les idées politiques de la France, Paris 1932.
Histoire de la littérature française, Paris 1936.
Reflexions sur le roman, (3. éd. Paris 1938).
Reflexions sur la littérature I-II, (5. éd.
Paris 1938).
Réflexions sur la critique, Paris 1939.
- (3). Charles Du Bos (1882 - 1939). En kort (grovt)
oversigt over den franske ny-kritiks "store
fædre" og forgrundsfigurer gives i: Laurent
LeSage: The French New Criticism, an Introduc-
tion and a Sampler, Pennsylvania State Univer-
sity Press, 1967.
- (4). Gabriel Marcel (1889 -), forfatter, kriti-
ker, Bergsonpræget eksistentiel filosof.
- (5). Jorge Luís Borges (1899 -), den geniale ar-
gentinske forfatter. Læs f. eks. Antología Per-
sonal, Sur, Buenos Aires, 1961.
- (6). Se f. eks. Les mots et les choses, indledningen.

- (7). cit. Jan Pindborg: Quintilian og den antik-
ke sprogteori, Studier fra Sprog- og Old-
tidsforskning, 1963.
- (8). Paul Valéry: Introduction à la Méthode de
Léonard de Vinci, Paris 1895; Gallimard,
1919.
- (10). Antagelig fra Vues, Vol. i, éd. de la Table
Ronde 1948.
- (9). Se i denne forbindelse M.-J. Lefebvre's op-
læg i Les Chemins actuels, især s. 428:
"l'oeuvre...stéphannique"/ "l'oeuvre...mal-
larméenne". Dette er netop, hvad titlen, en
IMAGINAL kritik hentyder til.
- (11). Se f. eks. Edmund Husserl: Die Idee der Phä-
nomenologie, Haag, 1950. V-te Vorlesung: We-
sens erfassung als evidente Gegebenheit des
Essenz. (s. 67).
- (12) Jacques Derrida: De la Grammatologie, Minuit
1967. Se afsnittet "La fin du livre et le
commencement de l'écriture".
- (13) Se f. eks. Henri Bergson: Œuvres, P.U.F. 1959.
Især afsnittet i Matière et mémoire, ss.
1079-1073.
- (14) Jvf. "Strukturalisme på empirisk grundlag"
in Poetik I.1.
- (15) Se f. eks. Brigitte und Werner Flach: Zur
Grundlegung der Wissenschaft von der Litera-
tur, Bouvier, Bonn 1967.
- (16) Man tænker her også på det ejendommelige
"nous" rundt om i Madame Bovary.

- (17). Boileau: L'Art poétique fås i 10/18, 1966
Aristoteles' Poetik kan læses i Poul Helms:
Aristoteles' skrift om digtekunsten, 1958,
 eller i Anfinn Stigen's Aristoteles (BFB),
 ss. 208, 219.
- (18). Maurice Blanchot (1907 -). Bemærk de slå-
 ende titler:
 L'Espace littéraire, Gallimard 1955
 Le Livre à venir , Gallimard 1959
- (19). Ferd. de Saussure: Cours de linguistique
 générale, Payot, Paris 1962, især s. 32 ff.
 og hele kap. VI.
- (20). De la Grammatologie, ss. 30-31. Jeg har para-
 fraseret denne vanskelige tekst meget løst.
- (21). Det er meget vanskeligt i denne fremstilling
 at styre uden om ord, der er for præcise el-
 ler for belastede. Tilsyneladende er det
 dette, Yves Klein bygger sit værk på; jvf.
 katalog til Louisiana-udstillingen 17/2 -
 17/3-1968.
- (22). Philippe Sollers: Littérature et totalité,
 in Tel Quel 26/1966, især s. 91.
- (23). Louis Hjelmslev: La Stratification du langage,
 in Essais linguistiques, 1959
- (24). Poetik I,1, s. 23 f
- (25). E. Tranekjær Rasmussen: Bevidsthedsliv, er-
 kendelse, Munksgård 1964, s. 78 ff. Den
 denne bog fremstillede fænomenologi afviger
 på forskellige punkter fra synspunkterne i
 (24).

- (26). Den mest fuldkomne topologi, jeg kender, er
 et Kleinmonochrom; en helt ubeskrevet flade,
 åben for alle synspunkter; men den er ubru-
 gelig, for så vidt den netop er uhåndgribe-
 lig.
- (27). cit. Niels Egebak: Merleau-Ponty's sprogfilo-
 sofi, in Kritik 5, Fremad 1968.
- (28). Michel Foucault, op. cit., beskæftiger sig
 med en lignende topologi i forbindelse
 med en "arkæologisk" karakteristik af visse
 etaper i den vestlige kultur: forskellige ti-
 der har lagt vægt på bestemte sider, områder
 af dette rum. Man kan more sig med at forgro-
 ve og udvide disse anskuelser derhen, at oldti-
den hverken så nogen "ren bevidsthed" eller
 nogen "ren tingsverden", men nærmest interes-
 serede sig for området midt imellem de to:
 systemer, ratio: middelalderen markerede lige
 omvendt polerne, den "indre" og den "ydre" -
 og hvor ratio havde været, var nu Gud; renæs-
sancen betød atter en omvendning, en ny inter-
 esse for ratio-området, - fortsat i en ny mo-
 dus i klassiken; romantikken er atter tyde-
 ligt polariseret: Subjektivt-Objektivt, og vi
 er netop nu måske for første gang ved at vænne
 os til tanken om alle områders fundamentale
 sammenhæng og lige-gyldighed, polariseringens
 opløsning.
- (29). Gérard Genette: Figures, Le Seuil, 1966. Især
 studiet i Saint-Amant.

Per Aage Brandt